

Geográfus Hírlevél

48.

Következő szám várható megjelenése: 2018. március vége
Hírzárás: 2018. március közepe

Szeged, 2017. december 30.

TARTALOM

TUDOMÁNY

**A vasút kialakulásának társadalmi, gazdasági és földrajzi feltételei
Szatmárnémetiben a korabeli sajtó tükrében**
(Géczi Róbert, Budapest – Kolozsvár).....3

KONFERENCIA-BESZÁMOLÓ

„nőttön nő tiszta fénye...”
(Csatári Bálin, Kecskemét –Szeged).....12

KÖNYVISMERTETÉS

KETTEN EGY KÖNYVRŐL

A modern vidéktudományok geográfiai alapjai.
Gondolatok Michael WOODS Rural című könyvéről
(Tóth Bettina, Szeged).....18

Vidékről és városról
(Bende Csaba, Szeged).....21

KONFERENCIA-FELHÍVÁS

XIV. Kárpát-medencei környezettudományi konferencia
.....24

TUDOMÁNYOS ÉS OKTATÁSI ESEMÉNYEK.....25

ragaszkodnak saját kultúrájukhoz. A vidéki kocsmák példáját ugyancsak megemlíti, amelyek fontos közösségi találkozóhely-funkciót is betöltenek.

A kötet utolsó fejezetei a vidék úgynevezett politikai megközelítéseinek fontosságára hívják fel a figyelmet. A különböző vidéki tevékenységek (például önkormányzás, mezőgazdaság, turizmus) fontos szabályozási kérdéseiről szerezhethünk ismereteket. Olvashatunk arról, hogy a központi kormányok hogyan avatkozhatnak be a vidék irányításába, s általában milyen érdekek mentén teszik ezt. Értékeli a liberális és a neoliberais politikai beavatkozások által okozott változások gyökeresen eltérő logikáját, azok működési korlátait, illetve hatásait, több kontinensről hozott példán keresztül. A szerző nem csak a gazdasági szabályozást értékeli, hanem a vidéki környezet megőrzésének fontosságát, a tájvédelmet is.

A könyv zárófejezete kísérletet tesz a vidéki térségek újradefiniálására. Erre a 21. században lezajló, új, a vidéket érintő változások és kihívások miatt van szükség. Felhívja a figyelmet a globalizáció vidéket érintő különböző hatásaira, mint a gazdaság, a migráció, a kultúra globalizálódása. Ennek hatására az a szintézis születhet meg az olvasóban is, hogy a vidéki térségek minden változását az ott zajló folyamatok kapcsolatainak és kölcsönhatásainak rendszerében kell mindig vizsgálnunk, csak ez segítheti azok megértését és átlátását. A globális klímaváltozástól a helyi erőforrások közös kihasználásáig minden változás érinti és befolyásolja a vidéket is.

A szerző végül személyes hitvallást tesz a vidékkutatás fontossága mellett. Hangsúlyozza: a vidékföldrajz művelése sokszínűségével egyszerre vonz, inspirál, de néha kifejezetten nehéz is. E sajátos üzenetek miatt is ajánlható a könyv a vidékkel foglalkozó szakembereknek, tervezőknek, fejlesztőknek, és persze egyetemi hallgatóknak, de a vidék iránt általában érdeklődők számára egyaránt. Egyszóval mindazoknak, akik át szeretnék látni a globális vidék változóban lévő helyzetét, amit megkönnyít, hogy a kötet gazdag angol szókinccsű ugyan, de nyelvezete világos és könnyen érthető.

Tóth Bettina, Szeged

Vidékről és városról

A város és vidék éles elkülönítése talán az egyik legtartósabb gondolat a történelemben. A vidéki helyek megkülönböztetése szinte állandó, s pozitív és negatív tartalmak kapcsolódnak hozzá. Leggyakrabban a vidéket, mint a városokat kiszolgáló, nyersanyag- és élelmiszertermelő területként szokták megjelölni. A város és vidéke szókapcsolat a vidéki terek városokkal szembeni alárendeltségének egyik legjobb kifejezője. Ehhez párosul a vidék elmaradottsága, amely szintén meghatározó a vidék diskurzusokban. Ezzel szemben, a vidék összetettségét mutatja az is, hogy a meghatározó negatív képzetek mellett legalább olyan mértékben és régóta jellemzője a vidéknek az idill, amely a történelem során többször reneszánszát élte. Talán már az olvasó is érzi, hogy a vidék rendkívül sokféle tartalommal bír, az folyamatos változásban van. A könyv szerzője, WOODS már rögtön a könyv bevezetőjében felteszi a kérdést, hogy valóban releváns-e még a vidék ilyen felületes, leegyszerűsített bemutatása? Könyvének célja éppen a vidék bonyolultságának ismertetése. Ennek érdekében a legfrissebb nemzetközi vidékföldrajzi munkákra támaszkodik művében, széles körből válogatva a tudományos eredményeket. Könyvének további kiemelt célja, a mai világszintű kihívásokra, úgymint a klímaváltozás, a szegénység, az élelmiszerproblémák és a biodiverzitás csökkenésének kérdéseire reflektálni. A vidéknek e nehézségek megoldásában kulcsszerepet vizionál, s kötetében a jelenlegi kutatások ilyen irányú kiterjesztését és a jövőbeli vidékkutatók e kutatásokba való bekapcsolását indítványozza.

Woods művét jól lehatárolt témakörökre osztotta fel, melyek mindegyike beszédes címekkel rendelkezik. A könyvet kilenc gondolati egységre osztotta. A munka első fejezete rövid elméleti áttekintést ad a vidéki kutatások történelmi háttéréről, és a vidékfldrajz, mint tudományág fejlődéséről, külön kitérve a különböző megközelítési módokra. A szerző kiemeli, hogy az 1970-es évektől kibontakozó új kutatási módszerek lehetővé tették a vidék mélyebb megértését, annak komplexitásának feltárását, amely „lerombolta” a vidék funkcionalista, kvantitatív, jellemzően mezőgazdasági szempontú leírásának hegemoniáját. A tudományos vizsgálatokban bekövetkezett változások alapozták meg az ezt követő fejezetekben kifejtett gondolatokat.

A második fejezet a társadalomtudományokban elterjedt megközelítést alkalmaz, s *a vidék, mint képzetet* konstruálja meg. Itt külön kitér a 20. század folyamán meghatározó kvantitatív jellegű diskurzusokra, amelyek főleg statisztikai adatokat alkalmazva mutatták be, és tették meghatározóvá a vidék elmaradottságának „képzetét”. Később a média, a politika és a szakpolitika, sőt a hétköznapi diskurzusok vidék képünket formáló jelentőségére hívta fel a figyelmet. Woods a harmadik fejezetben foglalkozik *a vidék kizsákmányolásával*. A második fejezetben tárgyalt vidék-narratívákra felfűzve fejt ki, hogy az egyes viták, hogyan alakítják a társadalom vidékhez való viszonyát, ami végül rendre a vidék természeti, gazdasági és társadalmi kihasználásához vezetett. Ugyan, e narratívák sem állandók, s a vidékhez való viszonyulás is átalakult, ma már a féktelen profit szerzés helyett a társadalmi és környezeti értékek megóvása, megőrzése is fontos. Ezen értékek egyik, Woods által ki nem mondott, de sejtetett motivációja *a vidék fogyasztásának megerősödése*.

A negyedik fejezetben részletezi hogyan váltak a vidéki természeti és társadalmi tényezők fogyasztási cikkeké, amelyeket a döntően városokból érkező turisták pénzért megvásárolhatnak. A könyv eddigi fejezetei a vidéket a termelés és fogyasztás tereként mutatták be, de a vidék gazdaság eltérő dinamizmusa szükségessé teszi a *vidék fejlesztését* is. Ez a fejezet két eltérő fejlesztési megközelítést tárgyal, az e térbe kívülről érkező modernizációt valamint a belső erőforrásokon alapuló vidékfejlesztést. Feltárja a fejlesztési paradigmák közötti erőteljes különbségeket. Mindkét esetben kritikával él, s a felzárkózás korlátaira hívja fel a figyelmet. Itt sajnos WOODS nem teszi fel a lényeges kérdést, hogy vajon fel lehet-e zárkóztatni minden vidéki térséget?

Az eddigi eredményekre építve a hatodik fejezet *a vidéken éléssel* foglalkozik. Ezt a részt a vidéki közösségek idilli állapotának és stabilitásának megcáfolásával indítja, majd az azt érintő és mélyen átalakító hosszabb-rövidebb ideje tartó folyamatokat: a kivándorlást, a bevándorlást és a mobilitást vizsgálja.

A vidék élethez kapcsolódik a hetedik fejezet, *a vidék megjelenítése*, amely az egyes spontán vagy koreografált vidéki tevékenységeket mutatja be, kitérve azok sajátos nemi jellegére.

A nyolcadik fejezet *a vidék szabályozásával* foglalkozik, amely részletes áttekintést ad a vidékpolitikákról és a szakpolitikát befolyásoló kormányzási módokról.

Végül a könyvet a *vidék újratermelésének* leírásával zárja. A könyv céljaihoz illeszkedően ez a fejezet a vidék jövőjét és jövőbeli szerepét boncolgatja, s szemlélteti miként is lehet központi szerepe a vidéknek a jövő nagy, globális kihívásainak megoldásában.

A rendkívül sok területet felölelő munka elsőre talán kicsit széttartónak tűnhet, de igen jó a logikai felépítése és a fejezetek közötti szoros kapcsolat mégis egységes egészzé teszi azt. Így témáját, a vidéket jól érthető módon prezentálja az olvasónak. Nyelvezete, stílusa segíti a kérdéskör szakirodalmában járatlan érdeklődőket, ahol szakszavakat alkalmaz, azokat rendre magyarázza, gyakran a szöveget tördelő szövegdobozokban fejt ki őket. Tartalmát tekintve a mű a vidék sokféleségét rendkívül jól visszaadja. Ahol szükséges, a tudományos világban zajló vitákat is megemlíti, sőt az egyes megközelítések hiányosságaira, korlátaira is felhívja az olvasó figyelmét.

Külön teret szentel a Globális Dél országainak vidékeire és az Észak országai között széles körben válogatva mutatja be a vidék kutatásának legfőbb eredményeit. Sajnos a magyar

közönség számára hiányérzetet kelthet a posztoszocialista térség, különösen kelet-közép-európai országok mellőzöttsége a könyvben. Emiatt úgy tűnhet, hogy a szerző homogén egységként kezeli mind a Globális Észak, mind a Dél országait, s mi nagy térségünkre jellemezően sajátos vidéki folyamatokat nem tárgyalja. Részben kárpótolhat minket az a tény, hogy Woods olyan jól írja le és részletezi a vidéket, hogy az olvasóban akaratlanul is felsejlenek a magyar vidéken tapasztalt folyamatok is, némi megkötéssel. A szerző egyes megállapításai tehát a hazai viszonyokra is alkalmazhatók. A könyv érdeme az is, hogy a gyakran nehezen megfogható megállapításokat fotókkal szemlélteti. Fontos annak a megemlézése is, hogy Woods kevés modellel dolgozik a könyvben, ami talán annak tudható be, hogy a szerző tisztában van azok nehézkes általánosíthatóságával.

Összességében úgy gondolom, hogy WOODS *Vidék* című könyve meghatározó mű a vidékkel foglalkozó földrajzi szakirodalomban, s az azt tanulmányozó kezdő kutatók értékes szellemi tőkére tesznek szert áttanulmányozása során.

Bende Csaba, Szeged